

राष्ट्रीय कृषि विकास योजने अंतर्गत पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्थेमध्ये “आदर्श उत्पादन पध्दतीचा (CGMP) अवलंब करून अनऑरोबिक जिवाणू लस उत्पादनासाठी स्वतंत्र फरमेंटर सुविधेची उभारणी करणे” या प्रकल्पास प्रशासकीय मान्यता देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: पविआ-२०१६/प्र.क्र.१२६/पदुम-३
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२
दिनांक: - १५ डिसेंबर, २०१७

संदर्भ:- कृषि व पदुम विभाग क्रमांक - आरकेव्ही-०३१७/सी.आर.१४/आरकेव्हीवाय कक्षाचे दि ९ जून २०१७.चे इतिवृत्त.

प्रस्तावना :-

पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्थेमध्ये सध्या उपलब्ध असणा-या फरमेंटर सुविधेद्वारे घटसर्प, फ-या व आंत्रविषार या तीन जिवाणूजन्य लसींचे उत्पादन घेण्यांत येते. एकाच सुविधेवर एक ऑरोबिक जिवाणू लस (घटसर्प) व दोन अनऑरोबिक जिवाणू लसी (फ-या व आंत्रविषार) असे उत्पादन आलटून पालटून (कॅम्पेन बेसिसवर) घेण्यांत येते. त्यामुळे फरमेंटर सुविधेचा पूर्ण क्षमतेने वापर केला तरीही एकूण सुमारे १.०० कोटी लसमात्रा तयार होऊ शकतात. ज्या एकूण पशुधन संख्येच्या ३० टक्के पशुधनास उपलब्ध करून देणे शक्य आहे. राज्यातील जास्तीत जास्त पशुधनास लसमात्रा पुरविण्यासाठी जिवाणू लस उत्पादन वाढविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

२. राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेच्या राज्यस्तरीय प्रकल्प मंजूरी समितीची २३ वी बैठक दि.२५ मे, २०१७ रोजी झाली. सदर बैठकीमध्ये पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्थेला “आदर्श उत्पादन पध्दती (CGMP) चा अवलंब करून अनऑरोबिक जिवाणू लस उत्पादनासाठी स्वतंत्र फरमेंटर सुविधेची उभारणी करणे” या प्रकल्पास तत्त्वतः मान्यता प्रदान करण्यात आलेली आलेली आहे. त्याअनुषंगाने खालीलप्रमाणे शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय -

३. राष्ट्रीय कृषि विकास योजने अंतर्गत पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्थेला “आदर्श उत्पादन पध्दती (CGMP) चा अवलंब करून अनऑरोबिक जिवाणू लस उत्पादनासाठी स्वतंत्र फरमेंटर सुविधेची उभारणी करणे” या प्रकल्पास शासनाची प्रशासकीय मंजूरी प्रदान करण्यात येत असून, प्रकल्पाच खर्च रु. १०.०० कोटी एवढा असून, सन २०१७-१८ या आर्थिक वर्षासाठी राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेतून रु.४.०० कोटी

एवढा निधी उपलब्ध करुन देण्यात येत आहे. सदरचा प्रकल्प सन २०१७-१८ ते २०१८-१९ या कालावधीमध्ये राज्यस्तरीय प्रकल्प मंजूरी समितीने मान्यता दिल्यानुसार व उपलब्ध होणाऱ्या निधीच्या अधिन राहून राबविण्यात यावा.

४. प्रकल्पाचे आर्थिक निकष :-

या प्रकल्पामध्ये पुढील बाबी समाविष्ट आहेत.

अ.क्र.	तपशील	बाबनिहाय अपेक्षित खर्च (रु.लाखात)
	Establishment of dedicated fermenter facility for production of anaerobic bacterial Vaccine (BQ,ET)at IVBP Pune-७.	
१.	१०० liter seed Fermenter	३५.००
२.	१५०० liter Harvester	४०.००
३.	१००० liter production fermenter	६०.००
४.	१०० liter vessels with provision of CIP / SIP	७५.००
५.	Civil work	१५०.००
६.	Utility	२००.००
७.	Hvac and filters	२००.००
८.	Electrical and lighting	१००.००
९.	SS Piping	१००.००
१०.	Miscellaneous or Contagenies	४०.००
	Total -	१०००.००

या प्रकल्पासाठी लागणारी यंत्रसामुग्री व उपकरणे ही विशिष्ट स्वरूपाची असून सदरचा प्रकल्प विशेषीकृत स्वरूपाचा असल्यामुळे तो 'संपूर्णतः टर्न की' पध्दतीने राबविण्याचे धोरण निश्चित केले असल्याने प्रकल्पातील सर्वच बाबी एकाच यंत्रणेच्या नियंत्रणाखाली राबविणे अपेक्षित आहे. तसेच राज्यस्तरीय प्रकल्प मंजूर समितीने उपरोक्त बाबनिहाय खर्चास मान्यता प्रदान केली असल्याने, बाबनिहाय खर्चात कोणताही बदल करण्यात येऊ नये.

५. सदरचा प्रकल्प हा पूर्णतः टर्न की तत्वावर सार्वजनिक बांधकाम विभागामार्फत राबविण्यास या शासन निर्णयाद्वारे खालील अटीच्या अधीन राहून प्रशासकीय मान्यता देण्यांत येत आहे.

(१) सदरचा प्रकल्प राज्यस्तरीय प्रकल्प मंजूरी समितीच्या दि.२३.५.२०१७ रोजीच्या बैठकीतील निर्णय व राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेच्या मार्गदर्शक सूचना विचारात घेऊन राबविण्यात यावा.

(२) या प्रकल्पासाठी तज्ञ सल्लागाराची नेमणूक ही विहित शासन पध्दतीचा अवलंब करून करण्यात यावी व त्यांचे शुल्क अदायगी ही राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेच्या प्रचलित नियमानुसार करण्यांत यावी.

(३) कामाच्या एकत्रित निविदा सार्वजनिक बांधकाम विभागाने काढाव्यात. तथापि, त्यातील यंत्रसामुग्री व उपकरणेबाबत दरपत्रके, मानके याबाबतची मंजूरी उपभोक्त खात्याकडून सार्वजनिक बांधकाम

विभागाने घ्यावी व त्यानुसार प्रपत्र (क) निविदा प्रारुपात समाविष्ट करावे. तसेच, त्याबाबतचे देयके देखील उपभोक्ता खात्याच्या सक्षम अधिकाऱ्याने प्रमाणित करून ती सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडे अदा करण्यासाठी पाठवावीत.

(४) नियुक्त तज्ञ सल्लागार हे प्रकल्पातील सर्व बाबींची एकत्रितरित्या अंमलबजावणी करण्यासाठी जबाबदार असतील. तथापि, प्रकल्पांतर्गत यंत्रसामुग्री उपकरणे व इतर अनुषंगिक साधनसामुग्री याबाबतचे कामाचे नियंत्रण सहआयुक्त, पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, पुणे हे करतील.

(५) Current Good Manufacturing Practices (सीजीएमपी) नुसार या प्रयोगशाळेची उभारणी करावयाची असल्याने सदर प्रकल्पासाठी लागणाऱ्या सर्व संयंत्रे व उपकरणे यांची तांत्रिक मानके प्रकल्पासाठी नियुक्त केलेल्या तज्ञ सल्लागाराने सहआयुक्त, पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, पुणे यांचे सल्ल्याने निश्चित करावी व निश्चित झालेल्या तांत्रिक मानकानुसार सार्वजनिक बांधकाम विभाग यांनी निविदा बोलवाव्या.

(६) सार्वजनिक बांधकाम विभागाने सदर प्रकल्पाचे कामासाठी लागणारे सेंट्रेज चार्जसची तरतूद शासनाचे प्रचलित नियमाप्रमाणे करावी आणि वरीलप्रमाणे अंदाजपत्रकाची छाननी करताना स्थापत्य कामाच्या रक्कमेच्या ४ टक्के आकस्मिक खर्च व १ टक्का विमा खर्च अनुज्ञेय राहिल. अंदाजपत्रकातील बाबींचे दर पृथःकरण करून काम सुरु करण्या आधी अधिक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग यांच्याकडून त्यास मंजूरी घेण्यात यावी.

(७) प्रयोगशाळेच्या इमारतीतील बांधकामातील फेरफार, विद्युत उपकरणे इ. बाबी वगळता प्रकल्पातील अन्य बाबींना मा.आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी तांत्रिक मान्यता प्रदान करावी.

(८) केंद्र शासनाने विकसीत केलेल्या RDMS या प्रणालीवर या प्रकल्पाची माहिती भरण्यात यावी.

(९) प्रकल्पाचा आर्थिक खर्चाचा आणि भौतिक साध्याचा मासिक प्रगती अहवाल नियमितपणे शासनास सादर करावा.

(१०) प्रकल्प राबविताना त्याची अंमलबजावणी, संनियंत्रण आणि मूल्यमापन करणे याबाबत आवश्यक तो समन्वय अंमलबजावणी यंत्रणांनी आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-७ यांच्याशी ठेवावा.

६. सदर प्रकल्पाची अंमलबजावणी सहआयुक्त पशुसंवर्धन, पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, पुणे-७ पुणे यांच्यामार्फत करण्यात यावी. तसेच या प्रकल्पाचा खर्च करण्यासाठी सहआयुक्त पशुसंवर्धन, पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, पुणे-७, पुणे यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे. आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-६७ हे या प्रकल्पाचे संनियंत्रण अधिकारी राहतील.

७. उपरोक्त प्रकल्पाचे मूल्यमापन खालील समितीमार्फत करण्यात यावेत.

१) सचिव (पदुम) महाराष्ट्र शासन, कृषि व पदुम विभाग	-	अध्यक्ष
२) आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-७.	-	सदस्य
३) अतिरिक्त आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-७	-	सदस्य

४) मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग (इमारती)	-	सदस्य
५) मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग (विद्युत)	-	सदस्य
६) प्रकल्पासाठी नेमणूक केलेले तज्ञ सल्लागार.	-	सदस्य
७) सहआयुक्त पशुसंवर्धन, पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, औंध, पुणे-७.	-	सदस्य सचिव

८. योजनेची अंमलबजावणी व मुल्यमापन अहवाल सहआयुक्त पशुसंवर्धन, पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, औंध, पुणे-७ यांनी अतिरिक्त आयुक्त पशुसंवर्धन यांचेमार्फत आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना सादर करावे.

९. या प्रकल्पांतर्गत उपलब्ध झालेला निधी व त्याचा विनियोग याबाबतचा हिशोब स्वतंत्रपणे विहित लेखा पद्धतीनुसार ठेवण्यात यावा. तसेच उपलब्ध करून देण्यात आलेला निधी विहित कालमर्यादेत १०० टक्के खर्ची करून, त्याबाबतचे विहित प्रपत्रातील उपयोगिता प्रमाणपत्र आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांच्यामार्फत शासनास सादर करावे.

१०. सदर प्रकल्पाचा प्रगती अहवाल सह आयुक्त पशुसंवर्धन, पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, पुणे यांनी आयुक्त पशुसंवर्धन महाराष्ट्र राज्य, पुणे-७ यांच्यामार्फत शासनास वेळोवेळी सादर करावा.

११. सदरचा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१७१२१४१५५८५१८४०१ असा आहे. या आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढलेला आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(विकास तु. कदम)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. प्रधान सचिव (कृषि व फलोत्पादन), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई- ३२
२. आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१.
३. आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
४. सहसचिव (राकृवियो) कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. सहआयुक्त पशुसंवर्धन, पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, पुणे-७.
६. महालेखापाल, मुंबई/नागपूर (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परिक्षण)
७. जिल्हा कोषागार अधिकारी, पुणे.
८. निवड नस्ती पदुम-३.